

Przemysław Wywiół

Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Federacja Organizacji Proobronnych: geneza, struktura, cele

Wprowadzenie

Konflikt rosyjsko-ukraiński wywołał dyskusję na temat stanu systemu bezpieczeństwa narodowego RP, w tym szczególnie systemu obronnego. Wielu polityków i komentatorów zwróciło uwagę na występujące w nim braki, wywołane m.in. przeprowadzoną kilka lat temu tzw. profesjonalizacją wojska. Brakuje bardziej szczegółowego szkolenia rezerwistów na potrzeby Sił Zbrojnych oraz powszechnego przygotowania obronnego społeczeństwa na wypadek wojny. Zlikwidowano również Obronę Terytorialną (terytorialną organizację wojskową), która zapewniałaby militarne panowanie nad całym obszarem państwa, pozostawiając jedynie ograniczone liczebnie wojska operacyjne.

Pewnym rozwiązaniem, które przynajmniej częściowo mogłoby pomóc rozwiązać te problemy, jest wykorzystanie potencjału licznych w naszym kraju organizacji pozarządowych o charakterze obronnym. Zainteresowanie ich aktywnością zaczęły wykazywać zarówno władze państwowe (cywilne i wojskowe), jak też samorządowe. W wyniku trwających kilka miesięcy konsultacji podjęto decyzję o powołaniu Federacji Organizacji Proobronnych, która miałaby koordynować ich działalność oraz pracować na rzecz odpowiedniego ich umiejscowienia w systemie bezpieczeństwa narodowego RP.

Geneza i założenia funkcjonowania Federacji Organizacji Proobronnych

Decyzją nr 460/MON z 20 listopada 2014 roku powołany został Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej do spraw Społecznych Inicjatyw Proobronnych. Funkcję tę powierzono gen. dyw. w st. spocz. prof. Bogusławowi Packowi, byłemu Komendantowi Żandarmerii Wojskowej i Komendantowi-Rektorowi Akademii Obrony Narodowej¹. Otrzymał on następujące zadania:

¹ W październiku 2015 r. minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak ponownie powierzył B. Packowi funkcję rektora AON.

nawiązanie i koordynację współpracy z organizacjami pozarządowymi o charakterze proobrońnym; przygotowanie propozycji systemowych rozwiązań w resorcie obrony narodowej, w obszarze współpracy z organizacjami pozarządowymi o charakterze proobrońnym, dotyczących koordynowania i wspierania inicjatyw związanych ze zwiększeniem bezpieczeństwa państwa; włączenie uczelni wojskowych oraz innych komórek i jednostek organizacyjnych resortu obrony narodowej do ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi o charakterze proobrońnym; nadzór nad działalnością osób wyznaczonych do pełnienia funkcji nieetatowych pełnomocników do spraw inicjatyw proobrońnych funkcjonujących w jednostkach organizacyjnych podległych MON; wykonywanie innych zadań zleconych przez Ministra Obrony Narodowej w zakresie inicjatyw proobrońnych. Utworzył on nieetatowy resortowy Zespół do Spraw Społecznych Inicjatyw Proobrońnych².

20 marca 2015 roku zaprezentowana została, opracowana przez gen. Packa i zaakceptowana przez ministra obrony narodowej Tomasza Siemioniaka, Koncepcja doskonalenia współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobrońnymi na rzecz wsparcia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazano w niej na problem braku dopływu do Sił Zbrojnych wyszkolonych rezerw osobowych, związany z rezygnacją z obowiązkowej służby wojskowej. Nie zaradzi temu ani niewielki dopływ rezerwistów w wyniku przechodzenia żołnierzy zawodowych do rezerwy, ani też służba przygotowawcza do Narodowych Sił Rezerwowych, przeznaczona dla ochotników, którzy wcześniej nie pełnili czynnej służby wojskowej. Autor Koncepcji stwierdził więc:

Biorąc pod uwagę systematyczny wzrost liczby organizacji proobrońnych i ich zaangażowanie w sprawy obronności, wskazane wydaje się spożytkowanie tego potencjału w procesie przygotowania rezerw osobowych na potrzeby systemu militarnego, tj. do uzupełniania Sił Zbrojnych na czas „W”, a także podsystemu niemilitarnego (reagowanie w kryzysie o charakterze militarnym i niemilitarnym)³.

W dokumencie zaprezentowano wnioski z rekonesansu kilkudziesięciu organizacji, jaki przeprowadzili członkowie nieetatowego Zespołu MON ds. Inicjatyw Proobrońnych. Podkreślono, iż „organizacje te chcą uczestniczyć w inicjatywach proobrońnych zarówno militarnych, jak i niemilitarnych”. Ich członkowie są zainteresowani zarówno służbą zawodową w wojsku, jak i służbą w rezerwie, w tym w ramach „wsparcia terytorialnego w ramach reagowania kryzysowego”. Stowarzyszenia te zgłaszają chęć i potrzebę zacieśnienia współpracy z MON. Wraz ze szkołami prowadzącymi klasy wojskowe chcą szkolić ochotników na potrzeby SZ; wskazują przy tym na problem braku jednolitych programów nauczania. Pełnomocnik ds. Inicjatyw Proobrońnych

² Decyzja nr 460/MON Ministra Obrony Narodowej z 20.11.2014 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Społecznych Inicjatyw Proobrońnych.

³ Koncepcja doskonalenia współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobrońnymi na rzecz wsparcia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, 20.03.2015 r., s. 3.

zwrócił uwagę na „charakterystyczne dla organizacji proobronnych ich rozproszenie i często wzajemną konkurencję, szczególnie podobnych strukturalnie i zadaniowo organizacji paramilitarnych”, co „ogranicza możliwości ich wspólnego działania na rzecz obronności kraju”⁴.

W wyniku realizacji koncepcji zamierzano osiągnąć następujące cele:

- konsolidacja zadaniowa i strukturalna organizacji proobronnych (budowa federacji),
- włączenie organizacji proobronnych w podsystem militarny przez przygotowanie kandydatów/ochotników rezerw osobowych SZ,
- zaangażowanie organizacji proobronnych w system reagowania kryzysowego (podsystem niemilitarny),
- usystematyzowanie i zintensyfikowanie oddziaływania MON na organizacje proobronne,
- wzmocnienie działalności na rzecz wychowania patriotyczno-obywatelskiego,
- przygotowanie proobronnych organizacji pozarządowych do funkcjonowania w systemie militarnym państwa, jako oznakowane organizacje paramilitarne.

Zgodnie z przepisami prawa MON nie ma możliwości tworzenia stowarzyszeń czy związku stowarzyszeń (federacji). Może jednak wystąpić z taką inicjatywą np. na spotkaniu liderów zainteresowanych organizacji, przedstawiając im korzyści wynikające z takiego rozwiązania (stały kontakt z organizacjami o podobnym profilu, wymiana doświadczeń, wzajemna pomoc, poczucie siły i bezpieczeństwa).

Konsolidacja organizacji proobronnych pod względem zadaniowym oznacza – zdaniem gen. Packa – że federacja skupiała będzie organizacje o podobnych zadaniach, głównie te, które mają możliwości i chcą prowadzić szkolenie ochotników na potrzeby przygotowania rezerw osobowych Sił Zbrojnych oraz uczestniczyć w systemie reagowania kryzysowego⁵.

Celem federacji zrzeszającej organizacje pozarządowe o charakterze obronnym, zdaniem MON, miałyby być wyzwalanie inicjatyw i przeciwdziałanie rozproszeniu sił i środków, które są kierowane na rzecz wzmocnienia potencjału obronnego kraju, m.in. przez integrację organizacji proobronnych; promocję, wzmacnianie i aktywizację ich działań; współtworzenie wizji rozwoju organizacji proobronnych na rzecz obronności kraju; tworzenie banku informacji o organizacjach proobronnych i inicjatywach społecznych oraz promocję wspólnych działań na rzecz obronności kraju; wspólną reprezentację organizacji proobronnych wobec organów władzy publicznej; wypracowanie z administracją państwową i organami samorządowymi płaszczyzn oraz zasad współpracy na zasadach partnerstwa; wypracowanie zasad współpracy organizacji

⁴ Tamże, s. 7.

⁵ Tamże, s. 9–10.

proobronnych z administracją samorządową w celu wspólnego rozwiązywania lokalnych problemów; udział organizacji proobronnych w realizacji zadań administracji publicznej i samorządu terytorialnego; podejmowanie działań na rzecz zmian legislacyjnych, regulujących dziedziny istotne z punktu widzenia organizacji proobronnych; wypracowanie wspólnych stanowisk w sprawach istotnych dla federacji; podejmowanie i koordynowanie wspólnych działań organizacji proobronnych; wspieranie działań organizacji pozarządowych przez m.in. pozyskiwanie funduszy i środków materiałowych. Do federacji miałyby zostać włączone organizacje, które posiadają status prawny i podpisane porozumienia o współpracy z ministrem obrony narodowej lub dowódcami jednostek wojskowych; działają na podstawie zasad przestrzegania prawa, transparentności działań, apartyjności i apolityczności; realizują ustalony i zatwierdzony przez Siły Zbrojne program szkoleniowy, osiągając wyznaczone wyniki i standardy; realizują zadania i osiągają ustalone cele w zakresie obronności kraju; dążą, by ich działania przynosiły konkretny, określony wynik; działają według swoich statutów, struktur, jednostek⁶.

W Koncepcji stwierdzono, iż „przygotowanie rezerw osobowych Sił Zbrojnych przez organizacje proobronne może zostać zrealizowane w zakresie obejmującym część szkolenia podstawowego służby przygotowawczej”. Zwrócono uwagę na to, że organizacje te, nie posiadając wystarczającej kadry instruktorskiej i bazy szkoleniowej (infrastruktury, uzbrojenia, wyposażenia wojskowego), mogą jedynie partycypować w szkoleniu podstawowym żołnierzy. Nie jest również możliwe złożenie przysięgi wojskowej przez członka stowarzyszenia poza służbą wojskową.

Dlatego też – stwierdzono – za celowe należy uznać powstanie wspólnego programu szkolenia dla organizacji proobronnych i jednostek wojskowych w zakresie podstawowego szkolenia członków organizacji (część w organizacji i część w centrach szkolenia lub jednostkach wojskowych)⁷.

Czas trwania służby przygotowawczej dla członków organizacji pozarządowych (pod pewnymi warunkami) umożliwiła Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 roku o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, w której stwierdzono:

Czas trwania służby przygotowawczej w przypadku absolwentów szkół realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa oraz członków organizacji pozarządowych, którzy odbyli w tych szkołach lub organizacjach pozarządowych szkolenie odpowiadające w określonym zakresie programowi kształcenia realizowanemu w ramach służby przygotowawczej, może być ograniczony – stosownie do regulaminu szkolenia tej służby – pod warunkiem zawarcia porozumienia w tej sprawie przez szkołę lub organizację pozarządową z komendantem szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia

⁶ Tamże, s. 10–11.

⁷ Koncepcja doskonalenia współpracy..., s. 10–14.

[...]. Porozumienie wymaga zatwierdzenia przez Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego⁸.

By unormować kwestie szkolenia poza szkołą wojskową (ośrodkiem szkolenia), wydana została Decyzja nr 9/Szkol./P7 MON z dnia 21 stycznia 2015 roku w sprawie wprowadzenia Skróconego programu szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i decyzja nr 10/Szkol./P7 MON z dnia 21 stycznia 2015 roku w sprawie wprowadzenia Minimum programowego realizowanego w ramach innowacyjnych programów przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa oraz programów szkolenia członków organizacji pozarządowych wymaganych do podpisania porozumień z komendantem szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia. Dzięki realizacji Minimum programowego w organizacjach proobronnych może zostać skrócony okres pełnienia służby przygotowawczej dla jej członków w szkole wojskowej lub ośrodka szkolenia⁹.

W koncepcji opisano również włączenie się federacji w realizację zadań związanych z zarządzaniem kryzysowym, co obligowałoby organizacje proobronne do nawiązania współpracy z resortami spraw wewnętrznych oraz administracji. Federacja mogłaby organizować i wspierać np. zadania związane ze szkoleniem w ramach bezpieczeństwa powszechnego (ratownictwo, ochrona ludzi, mienia, środowiska itp.) czy wsparcia odpowiednich służb w ramach utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, udzielania pierwszej pomocy, ewakuacji poszkodowanych i rannych czy usuwania skutków katastrof o charakterze niemilitarnym.

W koncepcji opisano także przewidywaną rolę i zadania organizacji proobronnych w czasie pokoju, kryzysu o charakterze militarnym oraz wojny. W czasie pokoju (również w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych) organizacje proobronne powinny wspierać odpowiednie służby i struktury w następujących obszarach: działalność na rzecz szeroko rozumianej obronności państwa (lobby proobronne); adekwatne reagowanie na zagrożenia militarne i niemilitarne; wychowanie patriotyczne i wojskowe; działalność oświatowo-wychowawcza; szkolenie ochotników na potrzeby przygotowania rezerw osobowych przez skracanie okresu służby przygotowawczej; przygotowanie młodzieży do przyszłej służby wojskowej (wyrabianie poczucia obowiązku, zdyscyplinowania, umiejętności pracy w zespole, podnoszenie poziomu sprawności fizycznej); kształtowanie postaw obywatelskich; kultywowanie wartości narodowych i tradycji oręża polskiego; udział w realizacji zadań związanych ze szkoleniem w ramach bezpieczeństwa powszechnego; wsparcie odpowiednich służb w ramach izolowania zagrożonego terenu, realizacji pierwszej pomocy przedlekarskiej, ewakuacji poszkodowanych i rannych, usuwania skutków niemilitarnych sytuacji kryzysowych¹⁰.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże, s. 17.

W czasie kryzysu o charakterze militarnym organizacje proobronne powinny dodatkowo być gotowe wspierać odpowiednie służby i organy w takich obszarach, jak: wsparcie straży granicznej i policji w ramach dozoru granicy państwowej oraz prowadzenie rozpoznania w rejonie przygranicznym (dotyczy organizacji działających w rejonie przygranicznym); budowa społecznego zaplecza Sił Zbrojnych; wsparcie działań odpowiednich służb mających na celu wzrost mobilności Sił Zbrojnych (współdziałanie w regulacji ruchu drogowego); wsparcie wojsk operacyjnych w zakresie inżynierskiej rozbudowy terenu (np. budowa i rozbudowa baz oraz obozowisk); udostępnianie wojsku stałych baz noclegowych pozostających w dyspozycji niektórych organizacji pozarządowych; ratownictwo medyczne; ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; prowadzenie działań z zakresu komunikacji społecznej mającej na celu kształtowanie postaw patriotyczno-obywatelskich¹¹.

W czasie wojny, zgodnie z Koncepcją, członkowie organizacji proobronnych będący żołnierzami rezerwy i zdolni do służby wojskowej zostaną wcieleni do jednostek wojskowych. Niezmobilizowani mogą realizować zadania mające na celu szeroko pojęte zapewnienie ochrony ofiarom wojny, ochrony ludności i jej przetrwania (monitorowanie, informowanie i ostrzeganie o zagrożeniach, ratowania życia lub zdrowia ludzi i zwierząt oraz dóbr kultury, mienia i środowiska, udzielanie doraźnej pomocy humanitarnej poszkodowanym w działaniach wojennych itp.). Zwrócono uwagę, iż zadania te są domeną Obrony Cywilnej. Autor Koncepcji stwierdza również:

Ten sposób spożytkowania potencjału ludzkiego, wiedzy, umiejętności oraz zasobów technicznych organizacji pozarządowych w czasie wojny wydaje się najbardziej słuszny i jest właściwym kierunkiem aktywności organizacji społecznych¹².

Powstanie Federacji, jej struktura i cele statutowe

W dniach 20–21 marca 2015 roku w Warszawie odbył się I Kongres Organizacji Proobronnych i Klas Mundurowych. Poświęcony on był potrzebie konsolidacji wysiłków organizacji proobronnych. Minister Tomasz Siemoniak zapowiedział, że w strukturze MON zostanie utworzone specjalne Biuro ds. Proobronnych, które zajmie się ścisłą współpracą z organizacjami proobronnymi. W drugim dniu Kongresu powstała Federacja Organizacji Proobronnych. Jej członkami-założycielami były następujące stowarzyszenia: Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza (ostatecznie nie wszedł w jej skład), Związek Strzelecki „Strzelec”, Związek Strzelecki „Strzelec” im. Józefa Piłsudskiego, Związek Strzelecki „Strzelec” Wągrowiec, Związek Strze-

¹¹ Tamże, s. 17–18.

¹² Tamże, s. 18.

lecki, Stowarzyszenie Instruktorów Legia Akademicka w Lublinie oraz Stowarzyszenie FIA. Na prezesa Federacji został wybrany gen. Pacek¹³.

Według Statutu Federacji, zrzesza ona stowarzyszenia i inne osoby prawne posiadające statutowe zadania ukierunkowane na obronność i bezpieczeństwo państwa. Federacja stanowi strukturę ogólnopolską, która działa przy zachowaniu zasad dobrowolności, równouprawnienia i otwartości. Przystąpienie do niej nie narusza samodzielności organizacji członkowskich¹⁴.

Federacja ma działać na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, a jej siedzibą jest Warszawa. Dla realizowania swoich celów może prowadzić działalność poza granicami Polski. Może być też członkiem krajowych i międzynarodowych organizacji oraz instytucji zrzeszających stowarzyszenia o podobnych celach i założeniach¹⁵.

Statutowym celem Federacji jest organizowanie oraz koordynowanie działalności szkoleniowej z zakresu obronności i bezpieczeństwa państwa, a ponadto:

- działanie na rzecz rozwoju postaw proobronnych społeczeństwa i wzmocnienia bezpieczeństwa obywateli,
- krzewienie świadomości narodowej i wiedzy historycznej, w tym historii wojskowości, patriotyzmu wśród młodzieży oraz propagowanie pełnienia służby wojskowej, w tym służby żołnierzy rezerwy,
- reprezentacja interesów pozarządowych organizacji proobronnych w sprawach wspólnych dla wszystkich organizacji członkowskich,
- kształtowanie i promowanie sprzyjających postaw społecznych wobec Sił Zbrojnych, pozarządowych organizacji proobronnych i budowanie ich rzetelnego wizerunku,
- kształtowanie postaw patriotycznych wśród obywateli RP,
- opiniowanie prawodawstwa dotyczącego obronności i bezpieczeństwa państwa,
- działanie na rzecz partnerskiej współpracy pozarządowych organizacji proobronnych z administracją publiczną wszystkich szczebli,
- wspieranie działalności resortu obrony narodowej i Sił Zbrojnych oraz organizacji członkowskich,
- reprezentacja pozarządowych organizacji proobronnych, należących do Federacji, wobec sektora publicznego i innych środowisk,
- nawiązywanie współpracy i wymiana doświadczeń z partnerami zagranicznymi,
- działanie na rzecz niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego¹⁶.

¹³ *Kongres Organizacji Proobronnych i Klas/Szkoł Mundurowych*, zob. <http://wceo.com.pl/index.php/edukacja/2013-12-18-13-44-02/791-kongres-organizacji-proobronnych-i-szkol-klas-mundurowych> (dostęp: 21.08.2015).

¹⁴ Statut Federacji Organizacji Proobronnych.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

Cele te mają być realizowane m.in. przez:

- nadzór nad prowadzoną działalnością szkoleniową w zakresie bezpieczeństwa i obronności (praktyczne szkolenie wojskowe, samoobrony, ratownictwa medycznego, ratownictwa drogowego, ratownictwa przeciwpożarowego, górskiego i wodnego oraz szkolenie teoretyczne z zakresu historii i prawa, w tym międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych, ustaw dotyczących służb mundurowych, ustaw o stanach nadzwyczajnych i reagowaniu kryzysowym),
- organizowanie wsparcia finansowego i rzeczowego na rzecz członków Federacji umożliwiającego im realizację zadań statutowych, szczególnie dotyczących szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i obronności,
- współpracę z MON oraz innymi resortami i urzędami odpowiedzialnymi za zadania z zakresu bezpieczeństwa obywateli, w tym realizację zadań szkoleniowych w uzgodnieniu z MON,
- zatwierdzanie programów kursów i szkoleń realizowanych przez członków Federacji,
- pomoc w organizowaniu specjalistycznego szkolenia wojskowego,
- współdziałanie z komórkami organizacyjnymi resortu obrony narodowej w zakresie szkolenia wojskowego oraz z innymi podmiotami administracji publicznej,
- współpracę w tworzeniu programów szkoleń specjalistycznych realizowanych przez członków Federacji w porozumieniu z resortami obrony narodowej i spraw wewnętrznych oraz poszczególnymi komendantami instytucji i służb publicznych,
- działanie na rzecz MON w zakresie pomocy w tworzeniu zasobów osobowych na potrzeby mobilizacyjne Sił Zbrojnych RP z członków organizacji będących członkami Federacji,
- współdziałanie z komórkami organizacyjnymi MON i MSW w zakresie przygotowania i wykorzystania członków organizacji będących członkami Federacji jako kandydatów do służby wojskowej i w formacjach podporządkowanych MSW,
- współdziałanie z organami samorządu terytorialnego w zakresie wspierania działalności organizacji będących członkami Federacji oraz realizacji zadań na rzecz samorządów,
- koordynowanie i nadzór działań zmierzających do włączenia organizacji będących członkami Federacji w system bezpieczeństwa państwa,
- koordynowanie i nadzór działań związanych z wykorzystaniem organizacji będących członkami Federacji przez jednostki samorządu terytorialnego w trakcie działań kryzysowych,
- współorganizowanie obchodów uroczystości narodowych i patriotycznych oraz opieka nad miejscami pamięci narodowej,

- czynny udział w inicjatywach legislacyjnych i procesie opiniodawczym do projektów aktów prawnych regulujących zakres działalności organizacji proobronnych,
- zbieranie informacji dotyczących relacji pozarządowych organizacji proobronnych z administracją publiczną¹⁷.

Członkowie Federacji zgodnie ze Statutem dzielą się na zwyczajnych, wspierających i honorowych. Członkiem zwyczajnym Federacji mogą być organizacje pozarządowe lub inne osoby prawne i fizyczne posiadające statutowe zapisy w zakresie zadań na rzecz obronności i bezpieczeństwa powszechnego RP, niemające celów zarobkowych, niebędące partiami lub fundacjami utworzonymi przez partie polityczne¹⁸.

Władze Federacji stanowią: Walne Zebranie Członków Federacji, Zarząd (z Prezesem), Komisja Rewizyjna. Oprócz tych organów w Federacji może działać również Rada jako organ doradczy i opiniujący. Kadencja władz trwa cztery lata¹⁹.

Członkowie Federacji

Członkami zwyczajnymi Federacji są obecnie organizacje: Związek Strzelecki „Strzelec”, Związek Strzelecki „Strzelec” im. Józefa Piłsudskiego, Związek Strzelecki „Strzelec” Wągrowiec, Związek Strzelecki, Stowarzyszenie Instruktorów Legia Akademicka w Lublinie oraz Stowarzyszenie FIA, natomiast członkiem wspierającym – Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej.

Związek Strzelecki „Strzelec”, najstarsza organizacja odwołująca się do tradycji przedwojennego „Strzelca”, powstał w roku 1989, podczas III Kongresu Konfederacji Polski Niepodległej (zarejestrowany 13 czerwca 1990 roku). Na jego czele stanął Leszek Moczulski²⁰. Jak wskazuje Statut organizacji, jest ona:

stowarzyszeniem patriotycznym, apolitycznym, dobrowolnym, samorządnym i trwałym, którego cele mają charakter niezarobkowy, kontynuującym cele i metody działania Związku Strzeleckiego działającego w Polsce w okresie międzywojennym²¹.

Do statutowych celów działania ZS „Strzelec” zaliczone zostały m.in.: podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji Związku Strzeleckiego od 1910 roku do czasów współczesnych; wychowanie młodzieży w duchu patriotycznym zgodnie z hasłami „Bóg – Honor – Ojczyzna” oraz „Równość – Wolność – Niepodległość”; przekazywanie wiedzy historycznej, pielęgnowanie polskości

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ P. Wywiół, *Związek Strzelecki w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski: tradycja i wyzwania XXI wieku*, Związek Strzelecki, Łódź 2009, s. 47.

²¹ Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec”.

oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; kształtowanie postaw patriotycznych wśród młodzieży; uczenie zdyscyplinowanego życia w zespole; tworzenie warunków do zaspokajania zainteresowań członków przede wszystkim w zakresie kształcenia ogólnego i specjalistycznego²².

Organizacja realizuje te cele m.in. przez: organizację oraz udział w obchodach uroczystości narodowych; organizowanie zajęć szkoleniowych oraz turystyki nastawionej na zwiedzanie miejsc związanych z walkami narodowo-wyzwoleńczymi Polaków; prowadzenie wykładów, ćwiczeń, kursów i obozów, organizację szkoleń teoretycznych oraz szkoleń z zakresu umiejętności praktycznych na rzecz obronności; kształcenie kadry instruktorskiej; współpracę z organami władz państwowych, administracji rządowej i samorządu terytorialnego, placówkami oświaty i wychowania, w zakresie realizacji programu wychowania ogólnego i obywatelskiego²³.

Władze ZS „Strzelec” stanowią: Walne Zebranie Członków, Zarząd (Naczelna Rada Strzelecka), Komisja Rewizyjna, Strzelecki Sąd Honorowy. Na swym pierwszym posiedzeniu Naczelna Rada Strzelecka wyłania ze swego grona Komendę Główną do kierowania pracami stowarzyszenia pomiędzy posiedzeniami. W skład Komendy Głównej wchodzi Komendant Główny oraz sześciu członków²⁴.

Strukturę organizacyjną ZS „Strzelec” tworzą Komenda Główna (obejmująca zasięgiem działania terytorium całego kraju) oraz jednostki terenowe:

- okręgi, obejmujące zasięgiem działania kilka województw,
- obwody, obejmujące zasięgiem działania jedno województwo,
- jednostki strzeleckie, obejmujące zasięgiem jedną lub kilka gmin²⁵.

Kolejną organizacją-członkiem FOP nawiązującą do tradycji strzeleckiej jest powstały w 1994 roku Związek Strzelecki. Jak stwierdzono w jego Statucie:

jest organizacją patriotyczną i pro-obronną dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Jest bezpośrednim spadkobiercą ideowym i duchowym oraz kontynuatorem Związku Strzeleckiego z lat 1910–1914 i 1919–1939. Związek Strzelecki, przygotowując Polaków do służby obywatelskiej, kieruje się w swojej działalności dobrem Państwa Polskiego, a jako organizacja z ducha i czynu apartyjna, służy tylko dobru Rzeczypospolitej Polskiej²⁶.

Cel główny ZS stanowi „działanie na rzecz niepodległości Rzeczypospolitej i jej umacniania oraz wychowywanie dzieci, młodzieży i dorosłych w duchu patriotycznym w oparciu o hasło Bóg – Honor – Ojczyzna”. Wśród innych celów statutowych wymienia się m.in.: podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości na-

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

²⁶ Statut Związku Strzeleckiego.

rodowej, obywatelskiej i kulturowej oraz wspieranie ratownictwa i ochrony ludności. Realizacja tych celów głównych ma nastąpić przez wychowanie obywatelskie członków oraz rozwijanie wśród swoich członków i społeczeństwa poczucia konieczności służby dla Polski i odpowiedzialności za jej los²⁷.

Władze ZS stanowią: Walny Zjazd Członków (Delegatów), Komenda Główna ZS (Zarząd ZS), Komisja Rewizyjna ZS oraz Strzelecki Sąd Honorowy²⁸. Obecnie struktura terytorialna Związku Strzeleckiego opiera się na 24 oddziałach działających w kraju (w tym Strzelecki Oddział Kawaleryjski „Beliniak” Radom) oraz jednym za granicą (Dublin, Irlandia).

Kolejna organizacja strzelecka, Związek Strzelecki „Strzelec” im. Józefa Piłsudskiego, powstała w 2013 roku z inicjatywy jednostek strzeleckich działających od początku lat 90. XX wieku, a należących wcześniej do różnych organizacji strzeleckich. Związek tworzą 22 podmioty, a w jego szeregach działa 2000 strzelców (10% to orłęta)²⁹. Organizacja ma najmocniejsze struktury na Podkarpaciu, a istniejący tam okręg południowo-wschodni obejmuje województwa podkarpackie, małopolskie oraz Lwów. Pozostałe jednostki, działające w województwach mazowieckim i łódzkim, podlegają bezpośrednio Komendzie Głównej³⁰.

Członkowie stowarzyszenia, zgodnie ze wzorcami przedwojennymi, dzielą się na trzy grupy:

- orłęta (dzieci do 15. roku życia),
- strzelcy (młodzież szkolna w wieku 15–19 lat),
- strzelcy (pełnoletni, powyżej 19 lat).

W każdej z tych grup prowadzone są trzy obszary działań: szkolenie, wychowanie dla Polski i umocowanie społeczne. W pracy z najmłodszymi – orłętami – stosuje się elementy zabawy. W przypadku młodzieży szkolnej przekazywana jest podstawowa wiedza oraz umiejętności nabywane na kursach: unitarym, ratowników strzeleckich, piechoty, dowódców drużyn, rozpoznania oraz samoobrony. Dorośli strzelcy doskonalą swoje umiejętności, odbywając kursy spadochronowe, nurkowania, taktyki walki w mieście i terenie zabudowanym, survivalu³¹. Stowarzyszenie jest m.in. organizatorem corocznego Marszu Historyczno-Turystycznego Szlakiem Kurierskim płk. Kazimierza Iranka-Osmeckiego. Wydaje również kwartalnik „Strzelec”.

Z kolei Związek Strzelecki „Strzelec” Wągrowiec liczy obecnie ponad 200 członków, a jego oddziały działają na terenie województw wielkopolskiego, łódzkiego, podkarpackiego, małopolskiego, kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego. Główne cele jego działalności stanowią: działanie na rzecz

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ *Związek Strzelecki „Strzelec” Józefa Piłsudskiego. Nie ma strzelca bez wartości*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3, s. 32.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

niepodległości Polski, wychowanie obywatelskie członków, przygotowanie młodzieży do służby wojskowej i obrony cywilnej, podnoszenie poziomu sprawności fizycznej³².

Do wzorców międzywojennych nawiązuje również działająca w środowisku akademickim Legia Akademicka. Pierwsze prace nad jej reaktywacją podjęto w 1992 roku w Szczecinie. Udało się ją jednak powołać dopiero w 1998 roku dzięki uporowi studentów Uniwersytetu Szczecińskiego i Studium Wojskowego Wyższej Szkoły Morskiej oraz wsparciu Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Zgodnie z koncepcją LA z tego okresu, studenci-ochotnicy zamiast półrocznej służby wojskowej w szkole podchorążych rezerwy mogliby odbywać przeszkolenie w ramach Legii. Miało ono obejmować zarówno część teoretyczną (np. strategia, historia wojskowości), jak i praktyczną (ćwiczenia na poligonie, strzelanie). Program zajęć opracowany został w Studium Wojskowym Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie. Projekt szczecińskiego środowiska stał się podstawą stworzenia przez MON programu przysposobienia obronnego, który objął uczelnie w całym kraju w latach 2003–2009³³.

Będąc członkiem Federacji Stowarzyszenie Legia Akademicka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego jest organizacją akademicką działającą na rzecz studentów, doktorantów i pracowników KUL oraz sympatyków stowarzyszenia, propagującą idee związane ze szkoleniem wojskowym³⁴.

Wśród głównych celów działalności organizacji wymienia się umacnianie niepodległości RP, propagowanie wychowania obywatelskiego opartego na wartościach chrześcijańskich i patriotycznych oraz podnoszenie poziomu sprawności fizycznej studentów. LA przygotowuje również do służby wojskowej i w obronie cywilnej. Głównym polem działalności LA KUL są szkolenia organizowane w jednostkach Wojska Polskiego i prowadzone przez wojskowych instruktorów. LA KUL jest też organizatorem zawodów sportów obronnych „Cool Armia”³⁵.

Stowarzyszenie Fideles et Instructi Armis (FIA) – Wierni w Gotowości pod Bronią formalnie powstało w 2012 roku, choć prowadziło działalność już od 2006 roku. Jest ogólnopolską organizacją kształcącą *first responderów*, „ludzi wszechstronnie wyszkolonych z inicjatywą dowódczą”. Co roku FIA organizuje kilkadziesiąt szkoleń z zakresu taktyki walki w terenie miejskim oraz leśnym, medycyny pola walki, strzelectwa bojowego, łączności i terenoznawstwa, udzielania pierwszej pomocy³⁶.

³² *Związek Strzelecki „Strzelec” Wągrowiec. Z serca Wielkopolski*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3, s. 26.

³³ *Legia Akademicka KUL. Cztery cykle rozwoju proobronnego*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3, s. 18.

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże, s. 18–19.

³⁶ *Fideles et Instructi Armis (FIA) – Wierni w Gotowości pod Bronią. Kuźnia Liderów*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3, s. 14.

Do statutowych celów stowarzyszenia należą m.in.: działanie na rzecz niepodległości RP i jej umacniania; przygotowywanie obywateli do obrony cywilnej; integrowanie społeczeństwa obywatelskiego; upowszechnianie i rozwijanie wiedzy o pierwszej pomocy, medycynie ratunkowej i ochronie zdrowia; współpraca przy organizowaniu pomocy poszkodowanym w katastrofach i kataklizmach³⁷.

Cele te realizowane są głównie przez: udział w obchodach i uroczystościach narodowych; kształtowaniu i umacnianiu w społeczeństwie, zwłaszcza wśród młodzieży, obywatelskiej postawy wobec spraw obronności RP; upowszechnianie wiedzy na temat współczesnych problemów obronności RP; wspieranie instytucji publicznych w propagowaniu obrony cywilnej; współpraca z Siłami Zbrojnymi RP; współudział w inicjowaniu i koordynacji programów edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa publicznego, pierwszej pomocy i ratownictwa medycznego³⁸.

Władze Stowarzyszenia stanowią: Walne Zebranie, Zarząd, Komisja Rewizyjna, a ich siedzibą jest Warszawa³⁹. Organizacja liczy obecnie 250 członków działających w oddziałach na terenie całego kraju⁴⁰.

16 września 2015 roku jako członek wspierający do Federacji przystąpił Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, największa w Polsce organizacja kombatancka, zrzeszająca weteranów Armii Podziemnej z okresu II wojny światowej i uczestników walk o niepodległość tuż po jej zakończeniu⁴¹. W strukturach organizacji tworzących Federację działa, według moich szacunków, około 5000 osób, w dużej części nieletnich.

Podsumowanie

Głównym celem Federacji Organizacji Proobronnych jest koordynacja wysiłków organizacji proobronnych oraz włączenie ich w system bezpieczeństwa narodowego. Od jej założenia odbyło się kilka spotkań poświęconych tej tematyce (w tym np. wykorzystaniu przez te organizacje broni, amunicji i infrastruktury wojskowej) m.in. z przedstawicielami Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych oraz wspólnych szkoleń stowarzyszeń tworzących FOP. W listopadzie 2015 roku w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Łądowych odbył się pierwszy kurs dla instruktorów

³⁷ Statut Stowarzyszenia Fideles et Instructi Armis – Wierni w Gotowości pod Bronią.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ *I Zlot Organizacji Proobronnych*, zob. <http://www.armiakrajowa.org.pl/aktualnosci/415-i-zlot-organizacji-proobronnych> (dostęp: 12.11.2015).

organizacji proobronnych, zorganizowany przez Ligę Obrony Kraju, zwycięzcę konkursu ogłoszonego przez MON⁴².

Niestety, wydaje się, iż Federacja w obecnym kształcie ani nie spełni oczekiwań środowisk proobronnych, ani też nie przyczyni się do budowy systemu obrony terytorialnej w Polsce, z czym wiązano u jej źródeł duże nadzieje. W skład FOP weszło zaledwie kilka organizacji o charakterze obronnym. Poza nią pozostały m.in. największa obecnie organizacja strzelecka Związek Strzelecki „Strzelec” OSW czy Stowarzyszenie Ruch na Rzecz Obrony Terytorialnej ObronaNarodowa.pl oraz liczne organizacje paramilitarne. Krytycy obecnej koncepcji FOP zauważają słusznie, że jej powstanie nie wpłynęło i raczej nie wpłynie na prawny i faktyczny stan współpracy organizacji pozarządowych z resortem obrony. Również wypowiedzi kreujące FOP jako załączek sił Obrony Terytorialnej pozostają na razie jedynie w sferze propagandy i niestety przeczy im zapowiedź powołania w razie wojny członków organizacji proobronnych posiadających przydziały mobilizacyjne w skład wojsk operacyjnych, a przeznaczenie pozostałych (czyli nieletnich i niezdolnych do służby wojskowej) do wsparcia Obrony Cywilnej. Takie założenie przekreśla możliwość sprawnego działania systemu OT w czasie wojny⁴³. Również zmiana polityczna w Polsce, jaka dokonała się jesienią 2015 roku, może wpłynąć na zmianę polityki władz wobec organizacji proobronnych.

Powołanie Federacji Organizacji Proobronnych jest wynikiem analizy problemów, wobec których stanął (m.in. w kontekście kryzysu na Ukrainie) system bezpieczeństwa RP. Władze dostrzegły możliwość wykorzystania w budowie nowoczesnego systemu bezpieczeństwa narodowego potencjału organizacji pozarządowych działających w obszarze obronności. Warto skorzystać w tej dyskusji zarówno z doświadczeń historycznych naszego kraju (jak realizowana w okresie międzywojennym koncepcja „narodu pod bronią”⁴⁴), jak też współczesnych rozwiązań zastosowanych w innych państwach demokratycznych, np. w Szwecji⁴⁵. Odpowiednie wykorzystanie potencjału organizacji pozarzą-

⁴² Kolejne takie kursy dla łącznie 210 osób miały się odbyć do końca 2015 roku, zob. *LOK przeszkoli 210 instruktorów dla organizacji proobronnych*, zob. <http://promilitaria21.home.pl/autoinstalator/joomla/itemki/item/812-lok-przeszkoli-na-potrzeby-mon-ok-210-instruktorow-za-246-tys-zl> (dostęp: 12.11.2015). Kurs we wcześniejszym terminie, we wrześniu 2015 roku, został odwołany w atmosferze skandalu po ujawnieniu przez prasę, iż zwycięzca konkursu na organizację takiego szkolenia, Fundacja Kreatywny Instytut Promocji Idei, nie ma żadnego doświadczenia w tym obszarze; zob. *Jak zrezygnować z kontraktu na ćwierć miliona złotych*, <http://gpcodziennie.pl/43098-jak-zrezygnowac-zkontraktu-nacwierc-miliona-zlotych.html#.VkrBsfkvIU> (dostęp: 12.11.2015).

⁴³ Ciekawą dyskusję na ten temat znaleźć można na portalu ObronaNarodowa.pl, zob. <http://www.obronanarodowa.pl/forum/viewtopic/topic/572/start/30> (dostęp: 12.11.2015).

⁴⁴ Zob. np. J. Kęsik, *Naród pod bronią. Społeczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej w latach 1918–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.

⁴⁵ Zob. np. G. Matyasik, *Försvarsutbildarna – Szwedzka Federacja Na Rzecz Ochotniczej Edukacji i Szkolenia Obronnego*, <http://www.obronanarodowa.pl/artykuly/display/foersvar-sutbildarna-szwedzka-federacja-na-rzecz-ochotniczej-edukacji-obronnej-i-szkolenia/> (dostęp: 12.11.2015).

dowych w obszarze bezpieczeństwa i wkomponowanie ich w system obrony przyczyni się również do budowy w Polsce społeczeństwa obywatelskiego, które czułoby odpowiedzialność za bezpieczeństwo ojczyzny oraz chciało i mogło się aktywnie w jego budowę angażować.

Bibliografia

- Decyzja nr 460/MON Ministra Obrony Narodowej z 20 listopada 2014 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do spraw Społecznych Inicjatywy Proobronnych
- Fideles et Instructi Armis (FIA) – Wierni w Gotowości pod Bronią. Kuźnia Liderów*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3
- Kęsik J., *Naród pod bronią. Społeczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej w latach 1918–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998
- Koncepcja doskonalenia współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi na rzecz wsparcia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, 20 marca 2015 r.
- Legia Akademicka KUL. Cztery cykle rozwoju proobronnego*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3
- Statut Federacji Organizacji Proobronnych
- Statut Stowarzyszenia Fideles et Instructi Armis – Wierni w Gotowości pod Bronią
- Statut Związku Strzeleckiego
- Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec”
- Wywiół P., *Związek Strzelecki w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski: tradycja i wyzwania XXI wieku*, Związek Strzelecki, Łódź 2009
- Związek Strzelecki „Strzelec” *Józefa Piłsudskiego. Nie ma strzelca bez wartości*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3
- Związek Strzelecki „Strzelec” *Wągrowiec. Z serca Wielkopolski*, „Przegląd Strzelecki «Arsenał»” 2015, nr 3

Źródła internetowe

- I Zlot Organizacji Proobronnych*, <http://www.armiakrajowa.org.pl/aktualnosci/415-i-zlot-organizacji-proobronnych> (dostęp: 12.11.2015)
- Jak zrezygnować z kontraktu na ćwierć miliona złotych*, <http://gpcodziennie.pl/43098-jak-zrezygnowac-zkontraktu-nacwierc-miliona-zlotych.html#.VkRbSfkvfIU> (dostęp: 12.11.2015)
- Kongres Organizacji Proobronnych i Klas/Szkół Mundurowych*, <http://wceo.com.pl/index.php/edukacja/2013-12-18-13-44-02/791-kongres-organizacji-proobronnych-i-szkol-klas-mundurowych> (dostęp: 21.08.2015)
- LOK przeszkoli 210 instruktorów dla organizacji proobronnych*, <http://promilitaria21.home.pl/autoinstalator/joomla/itemki/item/812-lok-przeszkoli-na-potrzeby-mon-ok-210-instruktorow-za-246-tys-zl> (dostęp: 12.11.2015)
- Matyasik G., *Försvarsutbildarna – Szwedzka Federacja Na Rzecz Ochotniczej Edukacji i Szkolenia Obronnego*, <http://www.obronanarodowa.pl/artykuly/display/foersvarsutbildarna-szwedzka-federacja-na-rzecz-ochotniczej-edukacji-obronnej-i-szkolenia/> (dostęp: 12.11.2015)

Streszczenie

W artykule zaprezentowano koncepcję Federacji Organizacji Proobronnych jako elementu systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Omówione zostały jej założenia wypracowane w Ministerstwie Obrony Narodowej oraz cele statutowe i struktura. Przedstawiono również charakterystykę stowarzyszeń paramilitarnych wchodzących w jej skład.

Słowa kluczowe: Federacja Organizacji Proobronnych, organizacje pozarządowe, edukacja dla bezpieczeństwa

Federation of Paramilitary Organizations: Genesis, Structure, Aims

Abstract

The article presents the concept of the Federation of Paramilitary Organizations as part of the national security system of the Republic of Poland. Its founding, worked out in the Ministry of Defence, and the statutory objectives and structure were discussed. It also presents the characteristics of paramilitary associations comprising it.

Keywords: Federation of Paramilitary Organizations, non-governmental organizations, education for safety